

מראי מקומות - תענית

כד.

בשוקא. אבל העיין יעקב כ', דהגם דבאמת הקרובים קודמין, מ"מ הוא הי' סבור דיהי' יכול להרויח אח"כ ממקו"א, ולכן עכשיו היתומים קודמין.

ו. הרי הן הקדש עליך ואין לך בהן אלא כא' מעניי ישראל

ע' בגליוני הש"ס, דכ' דמכאן מביאים הראשונים ראי' דסתם הקדש בזמן הזה הוא הקדש לעניים. וכן ע' בביאור הגר"א (יו"ד רנ"ח, סק"ג) שכ' לבאר מש"כ הרמ"א שם דאם אומר אדם להקדש סתם כוונתו לצדקה לעניים, וכ' הגר"א דעכשיו דעת המקדיש הוא לצדקה, והביא ראי' מסוגיין.

ז. אלא כא' מעניי ישראל

פרש"י, משום דאסור לאדם ליהנות ממעשה נסים. והק' העיין יעקב, דאם אסור ליהנות ממעשה נסים, א"כ למה מותרת ליהנות כלל, אף כעניי ישראל. וביאר הגמ' באופן אחר, דלא הי' רוצה ליהנות ממצותו, רק כא' משאר עניים ותו לא (ולכא' כוונתו דע"ז אינו נהנה ממצותו, דגם מקודם הי"ל מעות כא' העניים).

ח. אלא כא' מעניי ישראל

פרש"י, ואסור לאדם להנות ממעשה נסים. וע' רש"י בעמוד ב' (ד"ה אמר להו) דכ' דבמה שאפשר להתרחק ממעשה נסים יותר טוב ונכון. ומשמע דאי"ז מעיקר הדין, אלא דנכון יותר. וכ' המצפה איתן דהאיסור הוא משום דמנכין מזכויותיו, והיינו דוקא ביחיד, דמנכין, אבל בציבור, דאין מנכין, שפיר דמי ליהנות [אלא דיותר נכון שלא ליהנות]. וע' בגליוני הש"ס שהעיר דכיון דאסור ליהנות ממעשה נסים, א"כ מהו ההיתר לשאר עניים ליהנות ממנו. וביאר דמה דאמר' דאסור ליהנות ממעשה נסים, היינו לאדם פרטי, אבל אם עניים בכלל נהנו ממעשה נסים, מותר (ולכא' כוונתו על דרך המצפ"א).

ט. דיירנא בקוסטא דחיקא דלית בי' חמרא וכו'

ע' משכנות יעקב (סי' ק"ו בהוצאה שני') דהק', איך מוציא כל בני עירו בקידוש, הא צריכין קידוש במקום סעודה, ולא הי' סעודתם שם. וכ' להוכיח מכאן דתקנה קבועה היא לקדש על כוס אף מי שאין לו סעודה כלל, אלא דתקנו רבנן שיהי' קידוש במקום סעודה. אבל אפי' בלא"ה יצא עיקר הדין קידוש, רק דלא יצא התקנת חכמים דתקנו שגם יהי' הקידוש במקום סעודה. ולכן כ' דנכון המנהג לקדש בבהכ"נ על היין ויוצאין כולן עיקר מצוה, רק תקנת חכמים לקדש עוד במקום סעודה, וגם להוצאת בני בית מקדשין אח"כ בבית.

א. יאסף שלא בזמנו

העיר העיין יעקב, דכאן לא קתני "וכן הוות" כמו דקתני אצל בתו (כפי' גירסת הב"ח). וביאר, דבבתו הי' צורך שתמות מיד, כיון שהיתה היא מכשול לאינשי. וא"כ, כיון שמתה מיד, הי' ניכר לכל שהי' משום אמירתו. אבל בבנו, לא הי' צריך משום אמירתו למות מיד, אלא רק למות קודם זמנו [לפי שהי' בתורת עונש], וא"כ לא הי' ניכר שהי' מחמת אמירתו, וממילא לא קתני "וכן הוות".

ב. שובי לעפרך

תמה הקהלות יעקב (ב"ק סי' מ"ה), מה הי' ההיתר לקלל בתו, הרי היא לא חטאה כלום. וכ' דלא אמרה לשם קללה, אלא דרך הפלגה, שכך הי' נראה בעיניו טוב, אבל דבריו עשו רושם, ובשמיא הסכימו. והא דאמר' דלא חס אבר' וברת', היינו משום שאילו הי' חס, לא הי' מוציא לשון זה דרך הפלגה (ואולי ע"פ דבריו יש ליישב הערת העיין יעקב דלעיל, למה אמר "וכן הוות" בבתו ולא בבנו, ד"ל דכיון דקילל בנו, א"כ פשוט הוא דכן הוה, והח' הוא דאף אצל בתו, שלא קללה אלא אמרה דרך הפלגה, ג"כ כן הוה).

ג. כד הוה חזו לי' גבאי צדקה הוה טשו מיני'... שקל כל מאי דהוה בהדי' ויהיב להו

הק' הגבורת ארי, איך הי' יכול לעשות כן, הא אי' דהמבזבז אל יבזבז יותר מחומשו. והביא מפיה"מ להרמב"ם על המשנה דגמילות חסדים אין לה שיעור, דכ' דה"מ בגופו, אבל לעזור אותו בממונו יש לו שיעור, דהיינו חמישית ממנו, דאינו חייב ליתן לו יותר מחמישית ממנו, לבר אם עשה כן ממידת חסידות, ולפי' ניהא סוגיין, דעשה כן במדת חסידות. אבל כ' הגבור"א דיש להביא כמה ראיות דאין הדין כן, אלא דאיסור הוא ליתן טפי מחומשו. ולכן כ' ליישב באו"א, דדין זה דתקנת אושא אינו דבר מוסכם, אלא דאם רק נשאר לעצמו שיעור קצת, סגי בהכי. וביאר, דלכן אלעזר איש ברתותא שייר לעצמו חד זוזא.

ד. אמר להו אשבעיתו במאי עסקיתו

העיר הגליוני הש"ס, מה שייך שבועה בענין זה, מה ענין שבועה לכאן, ואיך אפשר להשביע את חברו, ע"ש מש"כ בזה.

ה. העבודה שהן קודמין לבתי

תמוה, הא קיי"ל דעניי קרובין קודמין. וכ' המהרש"א, דבאמת הי' לו בביתו להפריז לנדוניית בתו, מיהו, עני הי', שלא הי' לו שני מאות זוז, ודקאמר דלא פש לי' אלא חד זוז, היינו אצלו